

Міністерство культури України
Державна бібліотека України для юнацтва

|| *СТОП НАСИЛЬСТВУ* ||

Бібліографічний покажчик

Київ 2017

УДК 343.43:364.632(048)

С 81

Стоп насильству : бібліогр. покажч. / [уклад. С. Настенко ; ред. : С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич] ; Держ. б-ка України для юнацтва. – К. : [б.в.], 2017. – 49 с.

У покажчику, який складається з чотирьох розділів, представлено книги, статті з періодичних та продовжуваних видань, що розповідають про проблему насильства в українському суспільстві. Матеріал охоплює документи 2000–2017 рр. У межах розділів бібліографічні описи документів розміщено в алфавітному порядку. Упорядник не претендує на вичерпність інформації.

Видання, позначені «*», зберігаються у фондах Державної бібліотеки України для юнацтва.

Матеріали покажчика будуть корисні широкому колу читачів: педагогічним та соціальним працівникам, батькам і молоді.

Електронна версія бібліографічного покажчика розміщена на сайті ДБУ для юнацтва <http://www.4uth.gov.ua>.

Укладач С. Настенко

Редактори: С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич

Відповідальний за випуск Г. Саприкін

© Укладач С. Настенко, 2017

© Державна бібліотека України для юнацтва, 2017

ВІД УКЛАДАЧА

Термін «насильство», згідно «Глумачного словника української мови», означає: 1) дії з застосуванням фізичної або психологічної сили щодо когось; 2) примушування, силювання, принука, гвалт.

Насильство широко розповсюджене в нашому буденному житті. Воно стало настільки звичним, що його часто навіть не вважають насильством. Ми постійно зіштовхуємося з ним у пресі, на телебаченні, в кіно та мережі Інтернет і ставимося до нього спокійно, а дехто навіть став вважати, що це норма. Залежно від ситуації, ми є свідками насильства, його жертвами або кривдниками. Трагічність ситуації в тому, що свідки чи жертви насильницької діяльності переносять модель кривдницької поведінки у власне життя та самі чинять насильство. Власне, створюється коло насильства, коли жертви перетворюються на винуватців.

Насильство є таким же стародавнім, як і саме людство. Воно знаходить вираз у війнах, убивствах, знеціненні життя, повсюдності таких явищ, як антигуманність, агресія, жорстокість. Із розвитком цивілізації насильство не лише не зменшилося, а й набуло катастрофічних масштабів. Найважливішими аспектами вивчення цього ганебного явища сьогодні є: насильство в сім'ї, насильство щодо дітей та жінок. Насильство в сім'ї є основою існування насильства в суспільстві. Зважаючи на те, що насильницькі дії в сім'ї передаються як еталон поведінки дітям від батьків, це зумовлює його існування віками...

Про те, як захистити себе і своїх близьких у соціумі від агресії і насильства, як допомогти людям, які зазнали насильства, інформує бібліографічний покажчик «Стоп насильству».

Розділ 1.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ

В основному законі держави – Конституція України, зокрема у ст. 3, зазначається, що людина, її життя й здоров'я, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Також, ст. 28 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню.

Вперше на законодавчому рівні поняття насильства в сім'ї у нашій країні було закріплено в Законі України «Про попередження насильства в сім'ї», прийнятому Верховною Радою України 2001 р.

Міжнародне право тлумачить насильство у сім'ї як порушення прав людини й накладає на всі країни зобов'язання знайти ефективні правові засоби протидії насиллю. Тому питання протидії насильству в сім'ї є предметом численних міжнародних актів, ратифікованих багатьма країнами світу.

Законодавство України щороку поповнюється законами, покликаними захищати громадян від насильства та попереджувати його прояви в родині, у навчальних закладах, на вулицях наших міст та сіл.

1. Закони України: «Про попередження насильства в сім'ї», «Про протидію торгівлі людьми», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» : чин. законодавство зі змін. та допов. станом на 14 листоп. 2014. – К. : Паливода А. В., 2013. – 39 с. – (Закони України).

2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : відкрита для підпису в Стамбулі (Туреччина) 11 трав. 2011 р. та пояснюв. доп. / [Рада Європи]. – К. : КІС, 2014. – 189 с.

*3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 93. – С. 364–378.

*4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї : Закон України від 25 верес. 2008 р. № 599–VII // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 86. – С. 7–9.

5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо врегулювання питання відповідальності за вчинення насильства в сім'ї : Закон України від 12 лют. 2015 р. № 187–VIII // Голос України. – 2015. – 4 берез. (№ 39). – С. 18.

*6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо використання дитини для жебракування : Закон України від 15 січ. 2009 р. № 894–VI // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 14. – С. 11.

*7. Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх : Закон України від 25 верес. 2008 р. № 600–VI // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 78. – С. 98.

*8. Про внесення змін до статей 304 та 323 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти сім'ї та дітей : Закон України від 1 жовт. 2008 р. № 616–VI // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 81. – С. 95.

*9. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р. : Закон України від 5 берез. 2009 р. № 1065–VI // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 24. – С. 13–21.

10. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень : Закон України від 17 черв. 2015 р. № 525–VIII // Уряд. кур'єр. – 2015. – 11 лип. (№ 124). – С. 4.

*11. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Закон України від 20 черв. 2012 р. № 4989–VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 52. – С 48–63.

12. Сімейний кодекс України : станом на 16 лют. 2015 р. : відповідає офіц. тексту. – Харків : Право, 2015. – 104 с.

13. Ахтирська Н. М. Моніторинг судової практики України у справах, пов'язаних з насильством щодо дітей та жінок / Н. М. Ахтирська. – К. : Тютюкін, 2011. – 107 с.

Наведено результати моніторингу судової практики України у справах про насильство стосовно дітей та жінок, рекомендації щодо її вдосконалення в контексті стандартів ООН та європейських стандартів захисту прав жінок та дітей.

14. Бабенко О. Е. Оптимізація системи міжнародного і національного законодавства з питань запобігання насильству в сім'ї / О. Е. Бабенко // Держава і право. – 2010. – № 49. – С. 241–247.

15. Баранова О. В. Правові основи запобігання насильству в сім'ї в Україні / О. В. Баранова / Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренко. – 2015. – № 4 (72). – С. 128–136.

16. Блага А. Б. Практика застосування Закону «Про попередження насильства в сім'ї»: сучасні проблеми і можливі шляхи їх вирішення / А. Б. Блага // Право і безпека. – 2004. – Т. 3, № 1. – С. 55–58.

Розглянуто практику застосування Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» для визначення підстав вжиття заходів щодо запобігання насильства в сім'ї стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї.

17. Вітенко Д. М. Проблема протидії насильству в сім'ї: світовий досвід її законодавчого вирішення / Д. М. Вітенко // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф., 24 квіт. 2015 р. / Київ. ун-т права НАН України. – Львів : СПОЛОМ, 2015. – С. 152–153.

18. Дрозд О. Ю. Проблеми удосконалення системи адміністративних стягнень за вчинення насильства в сім'ї / О. Ю. Дрозд // Юрид. наука. – 2015. – № 6. – С. 7–15.

Проведено аналіз системи адміністративних стягнень та проаналізовано законодавство про адміністративну відповідальність. Визначені проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.

19. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» : практ. посіб. для органів та установ із попередження насильства в сім'ї / О. М. Руднева [та ін.] ; Ін-т вивч. проблем злочинності Акад. прав. наук України. – Харків : Східно-регіон. центр гуманітар.-освіт. ініціатив, 2006. – 88 с.

20. Ковальчук М. Право на захист від жорстокого поводження та всіх форм насильства щодо неповнолітніх / М. Ковальчук // Рідна шк. – 2007. – № 2. – С. 15–18.

Проаналізовано законодавче забезпечення захисту дітей від жорстокого поводження та дії держави у цьому напрямі. Висвітлено законодавчу базу щодо права дітей на захист від усіх форм жорстокого ставлення у сім'ї.

21. Кубко Є. Науково-практичний коментар до Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» / Є. Кубко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 149–150.

22. Луценко І. Верховна Рада посилює відповідальність за домашнє насильство / Ірина Луценко ; підгот. Володимир Доброта // Демократ. Україна. – 2016. – 11 листоп. (№ 45). – С. 6.

Бесіда з головою підкомітету з міжнародно-правових питань та парламентського контролю за виконанням Україною міжнародних зобов'язань Комітету Верховної Ради України у закордонних справах І. Луценко про підготовку законопроекту № 4952, пов'язаного з ратифікацією та подальшою імплементацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція).

23. Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї, 2001–2011 роки / [за заг. ред. : І. М. Бандурка, К. Б. Левченко]. – К. : Права людини, 2011. – 236 с.

24. Права дитини : навч.-метод. посіб. / А. А. Булда, І. І. Смагін, Т. М. Смагіна, О. О. Субіна ; Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. – К., 2012. – 256 с.

Висвітлено проблеми правового захисту дитинства та нормативного забезпечення прав дитини в Україні.

25. Практичне право: протидія насильству : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. Ф. Штанька. – К. : Атіка, 2004. – 270 с.

*26. Прокурорський нагляд за додержанням законів України щодо попередження насильства над дітьми : наук.-практ. посіб. / [О. О. Кочемировська, О. М. Подільчак, О. Р. Севрук, Г. О. Христова]. – К. : КІС, 2010. – 88 с.

У посібнику висвітлено окремі проблеми правового регулювання запобігання насильству та жорсткому поводженню з дітьми в сім'ї або поза нею, особливості прокурорського нагляду у цій сфері, психологічні та соціальні аспекти жорсткого поводження з дітьми.

27. Протидія насильству і захист порушених прав громадян : наук.-практ. посіб. / А. О. Галай, В. О. Галай, А. В. Зубенко, О. А. Коноваленко. – К. : Атіка, 2008. – 176 с.

Наведено юридичні консультації з питань протидії насильству, створені на підставі чинного законодавства та досвіду правозахисної діяльності громадської організації «Київський правозахисний альянс», юридичної клініки Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Київського національного університету внутрішніх справ.

28. Савка О. І. Правові засади протидії насильству в сім'ї / О. І. Савка // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – 2011. – № 2. – С. 328–339.

Аналізуються нормативно-правова база з питань попередження насильства в сім'ї, а також проблеми її застосування.

29. Скорикова В. Кримінальна відповідальність за вчинення насильства в сім'ї / В. Скорикова // Вісн. прокуратури. – 2011. – № 11. – С. 97–100.

30. Хуторянська Т. В. Адміністративно-правові засади попередження насильства в сім'ї щодо дитини / Т. В. Хуторянська // Південноукр. правничий часоп. – 2014. – № 3. – С. 129–132.

Шляхом аналізу чинних міжнародних і вітчизняних нормативно-правових актів досліджено питання реалізації адміністративно-правових засад попередження насильства щодо дитини в сім'ї.

31. Чеханюк Л. Вдосконалення законодавства України щодо захисту жертв насильства у сім'ї / Л. Чеханюк // Право України. – 2007. – № 6. – С. 119–122.

Розділ 2.

НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Буденною реальністю для багатьох людей у світі стала агресія та насильство. Всі це обговорюють, сперечаються але мало хто задумувався над причинами, які призводять до такої поведінки.

Чому виникає насильство? Мабуть, насамперед, через недостатнє розуміння суспільством насилля як соціальної проблеми, низьку правову грамотність населення, недосконале законодавство, демонстрацію насильства в засобах масової інформації тощо. Люди часто не усвідомлюють, що насильство – це не лише побиття, а й постійне приниження, образи, тому і скривджені вважають, що така вже їхня доля – зазнавати насильства, і вони мусять це терпіти.

Проблема насильства є однією з найактуальніших для українського суспільства. Насильство ставить людину в залежність, а також заподіює шкоду суспільству і суттєво заважає подоланню нерівності та дотриманню прав людини.

32. Аносова А. Чому мовчать жертви насилля / А. Аносова // Уряд. курер. – 2013. – 15 трав. – С. 16.

Про центри допомоги жінкам, що зазнали насилля.

33. Астремська І. Домашнє насилля над дітьми як соціально-психологічна проблема / Ірина Астремська // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 271–274.

34. Бабур Н. Насильство та жорстоке поводження у дітей / Н. Бабур, Т. Василенко // Психолог. – 2012. – № 6. – С. 26–40. – (Шкільний світ).

35. Бафталовська Н. Я. Запобігання торгівлі та жорсткому поводженню з дітьми : метод. рек. практ. психологам і соц. педагогам / Н. Я. Бафталовська // Шк. психологу. – 2014. – № 2. – С. 26–29.

36. Бодня Т. Мисливці на дітей / Т. Бодня // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 груд. – С. 12.

Про різні способи, що застосовують злочинці щоб домогтися від дитини задоволення своїх потреб (обіцянки, обман, погрози).

*37. Буркова В. Н. Насильственные компьютерные игры и проблемы агрессивного поведения детей и подростков / В. Н. Буркова, М. Л. Бутовская // Вопр. психологии. – 2012. – № 1. – С. 132–140.

Огляд зарубіжних досліджень про вплив комп'ютерних ігор зі сценами насилля на агресивну поведінку дітей і підлітків. Особливу увагу приділено вивченню медіазвичок гравців у комп'ютерні ігри з елементами насилля та їх безпосередньому впливу на вияв агресії в реальному житті.

38. Василевич О. Г. Інформаційне насильство як соціальний феномен / О. Г. Василевич // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 35. – С. 29–33.

Дано визначення інформаційного насильства, окреслені його властивості та основні форми. Показано, як новітні технології посилюють небезпеку інформаційного насильства.

39. Волошин С. Психолого-педагогічна робота з профілактики насильства над дітьми / Світлана Волошин // Молодь і ринок. – 2016. – № 5 (136). – С. 29–33.

40. Воронцов П. Хіба до насильства можна звикнути... / Павло Воронцов // Голос України. – 2016. – 13 січ. (№ 4). – С. 11.

Розглядаються психологічні і соціальні аспекти насильства у родинах та проблеми, пов'язані з гендерно обумовленим насильством, в умовах військового конфлікту на сході України.

41. Галецька І. Оцінка психологічного здоров'я та суїцидального ризику у підлітків на основі аналізу активності у соціальних мережах / Інна Галецька // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 432–434.

Проаналізовано ймовірні негативні наслідки спілкування та участі в різноманітних групах у соціальних мережах .

42. Головань В. Насильство забруднює наше життя / Валентина Головань // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 297–299.

*43. Головко Я. В. Насильство в сім'ї як соціальна проблема в Україні / Я. В. Головко // Наука. Майбутнє: досягнення та перспективи : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Енергодар, 16 трав. 2014 р.) / редкол. : В. М. Огаренко [та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – С. 212–214.

44. Гончаров В. Жорстока поведінка у підлітковому віці / В. Гончаров // Соц. психолог. – 2009. – № 11 (35). – С. 59–61.

*45. Єфремова Г. Л. Вплив насильства на особистісний розвиток дитини / Г. Л. Єфремова // Пед. майстерня. – 2016. – № 5. – С. 39–45.

46. Коваленко О. «... А бойовики і компютер не винні» / О. Коваленко // Освіта України. – 2011. – 16 трав. – С. 11.

Про вплив насильства в інформаційному просторі на психіку дитини.

47. Коваль Л. Хто сильніший – той і правий? / Л. Коваль // Уряд. кур'єр. – 2015. – 14 листоп. (№ 213). – С. 1, 5.

48. Ковальова О. Застосування до дітей тілесних покарань з метою виховання: суперечність норм права, моралі та релігії / Олена Ковальова // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 21–23.

49. Крикун Л. В. Проблема насильства та жорстокого поводження з дітьми / Л. В. Крикун // Шк. психологу. – 2014. – № 5. – С. 2–13.

50. Крикун Л. В. Як оминати тенета торгівців людьми: конспект занять зі старшокласниками / Л. В. Крикун // Шк. психологу. – 2015. – № 5. – С. 33.

*51. Котляр А. Микола Кулеба: Мають бути вибухові приклади, які змінять ставлення дорослих до насильства над дітьми / Алла Котляр // Дзеркало тижня. – 2015. – 19–28 груд. (№ 49). – С. 1, 10.

Бесіда з Уповноваженим Президента України із прав дитини М. Кулебою.

52. Левченко К. Чому в Україні не будують притулків для жертв домашнього насильства? / Катерина Левченко ; спілкувався Володимир Доброта // Демократ. Україна. – 2016. – 4 берез. (№ 9). – С. 15.

Розмова з президентом громадської організації «Ла Страда-Україна», доктором юридичних наук, професором К. Левченко про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

*53. Мельник Л. П. Насильство над дітьми як соціально-педагогічна проблема / Л. П. Мельник // 36. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2013. – Вип. 22, ч. 2. – С. 135–144. – (Соціально-педагогічна серія).

*54. Миколаєнко І. Смертельні ігри, в які граються діти. Темний бік Інтернету. Департамент кіберполіції застерігає: у соцмережах діють небезпечні групи, в яких підлітків доводять до самогубства / Інна Миколаєнко // Уряд. кур'єр. – 2017. – 24 лют. (№ 36). – С. 10.

*55. Насильство у соціокультурному вимірі сьогодення: стан, причини та механізми подолання : навч.-метод. посіб. / О. А. Луценко [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Цьома С. П., 2016. – 294 с.

56. Насильство щодо дітей в Україні : всеукр. опитування громад. думки / Київ. міжнар. ін-т соціології ; [авт.-упоряд. : С. Павлиш та ін.]. – К. : СТ-Друк, 2015. – 132 с. – (Проект Ради Європи «Зміцнення та захист прав дітей в Україні»).

*57. Омелянчук І. Жорстокі «традиції» / Інна Омелянчук // Уряд. кур'єр. – 2017. – 20 квіт. (№ 74). – С. 3.

Побиття дітей з метою виховання для декого є нормою.

*58. Орлов Ю. Ю. Вплив комп'ютерних ігор, що містять сцени насильства та жорстокості, на психіку дитини / Ю. Ю. Орлов, Ю. Б. Ірхін // Криміналіст. вісн. – 2014. – № 1. – С. 17–25.

59. Остапенко О. Солодкий плід садизму / О. Остапенко // Україна молода. – 2008. – 21 черв. – С. 12.

Поради щодо захисту дітей від психологічного впливу фільмів жахів і сцен насильства.

60. Панченко Л. Насильство над дітьми в сім'ї як проблема суспільної моралі / Л. Панченко // Соц. педагог. – 2008. – № 8. – С. 40–41.

61. Панченко С. П. Профілактика жорстокого поведіння з дітьми : метод. рек. для соц. педагогів та соц. працівників / С. П. Панченко ; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. – Глухів, 2013. – 60 с.

62. Прокопенко О. Престиж замість любові?: сплеск підліткової жорстокості є наслідком браку діалогу / О. Прокопенко // Уряд. кур'єр. – 2014. – 6 берез. (№ 43). – С. 12.

63. Проблема насильства неповнолітніх, як гостре соціальне явище // Позаклас. час. – 2008. – № 19. – С. 12–26.

64. Ролінський В. Насильство в мережі Інтернет / В. Ролінський // Рідна шк. – 2004. – № 7–8. – С. 7–9.

*65. Сащук Г. М. Інформаційне насильство в сучасному суспільстві / Г. М. Сащук // Гілея. – 2016. – Вип. 111 : Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – С. 326–329.

*66. Серга Т. О. Насильство в сім'ї як соціальна проблема / Т. О. Серга // Грані. – 2012. – № 6 (86), черв. – С. 93–97.

Статтю присвячено розгляду теоретичних засад проблеми домашнього насильства, його причин та факторів. Запропоновано основні напрями стратегії щодо попередження насильства в сім'ї у сучасному суспільстві.

*67. Скорик А. Я. Насилля і мас-медійний контент / А. Я. Скорик // Культура і сучасність. – 2014. – № 1. – С. 61–67.

*68. Трубовіна І. М. Програма корекційної роботи з дорослими особами, які вчинили насильство в сім'ї / І. М. Трубовіна // Соц. робота в Україні: теорія і практика. – 2013. – № 1–2. – С. 139–148.

69. Шаповал І. Г. Насильство в сім'ї як суспільне явище / І. Г. Шаповал // Молодий вчений. – 2016. – № 4, ч. 3. – С. 483–485. – (Соціологічні науки).

70. Шишова Т. Джерела дитячої жорстокості / Т. Шишова // Шк. світ. – 2010. – № 11 (берез.). – С. 1.

Про покоління дітей, байдужих до життя і смерті.

71. Щербак Н. Д. Соціально-педагогічна профілактика жорстокого ставлення до дітей у сім'ї / Н. Д. Щербак // Рідна шк. – 2002. – № 10. – С. 26–29.

Розділ 3.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї,

ЙОГО ПРИЧИНИ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ

*І*снує широко розповсюджений міф, що сімейне насильство – це проблема тільки неблагополучних родин, і майже завжди воно пов'язане з пияцтвом і бідністю. Але насильство властиве для всіх соціальних груп і не залежить від економічного становища родини в цілому. Проблема сімейного насильства надзвичайно важлива передусім тому, що сім'я є основою суспільства і повинна перебувати під особливим захистом держави. Насильство й жорстокість у сім'ї не лише руйнують гармонію і злагоду в ній, а й виступають однією з передумов злочинності в суспільстві загалом.

За визначенням Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», ухваленого Верховною Радою України 2001 р., насильство в сім'ї – це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю».

Жертвою домашнього насильства може стати будь-хто: жінка, яку постійно лає і б'є її чоловік, дівчинка-підліток, що страждає від сексуальних переслідувань свого вітчима, хлопчик, якого лупцює мати-алкоголічка, старенька бабуся, що її ненавидять власні діти. Причинами ж того, чому жінки не подають скарг у зв'язку з насильством, є тиск суспільних і родинних обставин та бажання зберегти відносини. Культурні та релігійні традиції також присутні серед перешкод, що ускладнюють боротьбу з насильством.

Немає рецепту на всі випадки життя, тому що ситуації можуть бути різними. У різних людей різні духовно-моральні сили, різні можливості. Те, що один може сам осмислити, зрозуміти і змінити

ситуацію, інший – не в силах. Але боротися з насиллям просто необхідно для нормального повноцінного життя.

72. Алексеева В. Діти і батьки: проблеми насильства у родині / В. Алексеева, Л. Костриця // Соц. педагог. – 2011. – № 11. – С. 59–62.

73. Бизова А. М. Діти як жертви насильництва в сім'ї / А. М. Бизова // Теорія і практика віктимології : матеріали Всеукр. конф. для студентів, аспірантів, ад'юнктів, здобувачів (м. Харків, 12 листоп. 2015 р.) / Нац. юрид. ін-т ім. Ярослава Мудрого ; за ред. : А. П. Гетьмана, Б. М. Головіна. – Харків : Право, 2015. – С. 99–100.

*74. Білик О. Чому жертви домашнього насильства не покидають своїх тиранів / Оксана Білик // Дзеркало тижня. – 2017. – 18–24 лют. (№ 6). – С. 12.

75. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія / А. Б. Блага ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Макаренко, 2014. – 357 с.

76. Блонська О. Соціальний захист дітей, що постраждали від насильства в сім'ї / Ольга Блонська // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереоарт, 2014. – С. 62–64.

77. Боднар А. Я. Деякі аспекти вивчення проблеми насильства в сім'ї на сучасному етапі / А. Я. Боднар, С. С. Павленко // Наук. зап. НаУКМА. – 2008. – Т. 84. – С. 69–72. – (Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота).

Досліджено проблему насильства над жінкою в сім'ї. Визначено ступінь поінформованості молодих жінок стосовно цієї проблеми на сучасному етапі.

78. Боднар В. Є. Профілактика насильства в сім'ї як юридично-психологічна проблема / В. Є. Боднар // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2007. – № 5. – С. 203–209.

79. Болтівець С. І. Домашнє насильство як підгрунття девіантної поведінки підлітка / С. І. Болтівець // Практ. психологія та соц. робота. – 2009. – № 10. – С. 38–39.

80. Болтівець С. І. Психогігієна сімейного виховання як основна умова попередження психологічного насильства в родині / С. І. Болтівець // Практ. психологія та соц. робота. – 2011. – № 1. – С. 60–61.

Стаття інформує про важливість сімейного виховання у запобіганні домашньому насильству в сім'ї.

81. Бондаровська В. Подолання наслідків насильства у сім'ї / В. Бондаровська // Психолог. – 2010. – № 6. – С. 60–61.

Про подолання сімейного насильства в розвинених країнах.

*82. Ботнарєнко І. А. Насильство в сім'ї: поняття, сутність та причини виникнення / І. А. Ботнарєнко // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідорєнка. – 2016. – Вип. 2. – С. 37–47.

Домашнє, гендерне та побутове насильство.

83. Весєловська М. Я жінка, я боюся? Як захиститися від насильства / М. Весєловська, Н. Шишлова. – К., 2002. – 35 с.

*84. Виртосу І. Не місце для бойових дій: експерти про те, як на рівні держави та суспільства долати насильство у сім'ях / Ірина Виртосу // День. – 2016. – 11 трав. (№ 79). – С. 10.

85. Вовченко Н. Стоп, насильство! / Н. Вовченко // Безпека життєдіяльності. – 2010. – № 5. – С. 34–35.

86. Войтова Л. В. Соціально-педагогічна робота щодо профілактики насильства над дітьми в сім'ї / Л. В. Войтова // Соц. педагогіка: теорія і практика. – 2013. – № 1. – С. 79–86.

Виявлено причини насильства в родинах, виокремлено чинники, які зумовлюють виникнення жорстокого ставлення до дітей в сім'ї з боку батьків, визначено напрями соціально-педагогічної роботи з профілактики насильства над дитиною.

87. Гаврилюк І. Насилля як вид неправильного виховання / І. Гаврилюк // Психолог. – 2009. – № 11–12. – С. 62–63.

*88. Гаро Г. Чи можливе мирне врегулювання ситуацій насильства в сім'ї? : за результатами круглого столу «Насильство в сім'ї: як захиститися?» / Г. Гаро, О. Бобак // Юрид. газета. – 2016. – № 44. – С. 32–33.

Про можливості застосування процедури медіації (мирного врегулювання спорів) у випадках домашнього насильства.

89. Гнатюк Н. І. Проблема насильства в сучасній сім'ї: теоретичні аспекти / Н. І. Гнатюк, О. М. Василенко // Зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна». – 2014. – № 1 (9). – С. 17–19.

90. Гончаров В. Домашнє насильство: як захистити дитину / Володимир Гончаров, Олексій Мурашкевич. – К. : Шк. світ, 2009. – 120 с. – (Бібліотека «Шкільного світу». Психологія).

91. Гумін О. М. Характеристика деяких причин та умов вчинення насильницьких злочинів у сім'ї у стані агресивної поведінки / О. М. Гумін // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2015. – № 813. – С. 225–231.

Проведено класифікацію причин та умов агресивної поведінки в сім'ї. Узагальнено найістотніші причини та умови вчинення насильницьких злочинів у сім'ї в стані агресивної поведінки.

*92. Гурковська К. А. Особливості здійснення спеціальних заходів із попередження насильства у сім'ї / К. А. Гурковська // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – 2014. – Вип. 2. – С. 82–90. – (Юридична).

93. Демент'єва Н. Сімейне насильство: ситуаційні вправи для батьків / Н. Демент'єва // Позаклас. час. – 2013. – № 5–6. – С. 86–87.

94. Демент'єва Н. Сім'я – простір без насильства : тренінг для батьків / Н. Демент'єва // Позаклас. час. – 2013. – № 5–6. – С. 85.

95. Дмитренко М. І. Попередження насильства в сім'ї / М. І. Дмитренко, М. В. Тропінін, П. О. Власов. – Дніпроперовськ, 2001. – 50 с.

*96. Домашнє насильство. Як захистити себе / [підгот. : М. Шкарлат, Р. Сусловим]. – [Б.м.] : Інтерграфік, 2001. – 72 с. – (Знати не зайво).

Юридичний довідник для жінок, які зазнали насильства з боку друга, співмешканця, чоловіка.

97. Дудяк Л. Насильство над дітьми в сім'ї / Л. Дудяк // Соц. педагог. – 2013. – № 4. – С. 19–25.

98. Єрмоєнко В. Запобігання насильству в сім'ї: матеріали для проведення батьківської просвіти / В. Єрмоєнко // Соц. педагог. – 2014. – № 3. – С. 45–48.

99. Закусило О. Насилля в сім'ї та школі: механізми попередження / Оксана Закусило // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереоарт, 2014. – С. 175–177.

*100. Запобігання домашньому насильству і торгівлі жінками : підруч. з проведення тренінгів / [підгот. Р. Безпальчою]. – К. : НІЧЛАВА, 2002. – 256 с.

Головне завданням книги – звернення уваги на актуальні аспекти проблем домашнього насильства та торгівлі жінками, висвітлення витоків цих проблем і накреслення стратегій їх подолання.

101. Заходи протидії насильству в сім'ї : матеріали «круглого столу», 4 берез. 2013 р. / Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Права людини, 2013. – 113 с.

102. Зимівець Н. В. Впровадження пілотної моделі структурної профілактики насильства щодо дітей : інформ.-метод. матеріали / Н. В. Зимівець, Ю. М. Малієнко, Т. П. Цюман. – К. : УФ «Благополуччя дітей», 2009. – 64 с.

*103. Зимовець Н. Насильство над дітьми – проблема недосліджена, її приховують і недооцінюють / Н. Зимовець // Соц. педагог. – 2009. – № 8 (32). – С. 42–45.

*104. Інформаційно-методичні матеріали та аналіз нормативно-правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею / [В. О. Брижик та ін.] ; Всеукр. громад. центр «Волонтер», Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. – К. : КІС, 2010. – 238 с.

105. Йосипів А. О. Причини насильства та умови його попередження / А. О. Йосипів // Держава і право. – 2009. – Вип. 43. – С. 569–574. – (Юридичні і політичні науки).

*106. Кінаш Я. Насильство в сім'ї: реалії сьогодення / Я. Кінаш, А. Макогонюк // Право України. – 2011. – № 11–12. – С. 170–175.

Розглядається проблема насильства в сім'ях України. Пропонується наукове бачення законодавчого врегулювання існуючих прогалин.

107. Коваленко О. Фізичне і сексуальне насильство в сім'ї / О. Коваленко // Психолог. – 2010. – № 35–36. – С. 40–47.

108. Колінець Г. Насилля в сім'ї: загальний огляд проблеми / Ганна Колінець, Ярина Фарина // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 322–325.

У статті йдеться про зміст соціально-педагогічної роботи щодо розв'язання проблеми сімейного насильства над дітьми та шляхи комплексної роботи щодо попередження та подолання цього явища.

109. Коновал С. Сімейне насильство та його наслідки: лекція для батьків / С. Коновал // Шк. світ. – 2014. – квіт. (№ 8). – С. 7–9.

110. Косенко С. С. Насильство в сім'ї, його мотиви та прояви / С. С. Косенко // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 28. – С. 164–167. – (Серія 18 : Економіка і право).

111. Костинюк О. Конфлікти з батьками: година спілкування з елементами тренінгу / О. Костинюк // Шк. світ. – 2014. – берез. (№ 6). – С. 15–17.

112. Кравченко Т. М. Сімейне насильство як фактор репродукування «дітей вулиці» / Т. М. Кравченко // Постметодика. – 2009. – № 2. – С. 50–52.

Розглянуто сутність насильства над дитиною в сім'ї, його основні ознаки та наслідки, вплив на поширення безпритульності й бездоглядності.

*113. Красій В. С. Насильство в сім'ї: захист прав потерпілих / В. С. Красій, Г. В. Федькович, М. С. Чумало ; Західноукр. центр «Жіночі перспективи». – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. – 84 с.

Узагальнено основні здобутки та результати діяльності Західноукраїнського центру «Жіночі перспективи» у сфері попередження насильства в сім'ї та надання допомоги потерпілим від нього та співпраці з правоохоронними органами.

114. Криницька І. П. Аналіз презентації явища насильства над дітьми в сім'ї в сучасних інформаційних технологіях / І. П. Криницька, І. В. Огірко // Поліграфія і вид. справа. – 2012. – № 2. – С. 81–88.

Проаналізовано Інтернет-технології, завдяки яким можна отримати інформацію про насильство над дітьми в українських сім'ях. Показано структуру українських Інтернет-ресурсів, де презентується це явище. Розглянуто статистичні дані про

домашнє насильство. Встановлено основні недоліки та перспективи дослідження насильства в сім'ї.

*115. Кудіна М. М. Насильство над жінками в сім'ї та шляхи його подолання / М. М. Кудіна // Молодь: освіта, наука, духовність : тези доп. ІХ Всеукр. наук. конф. студ. і молодих вчених / [оргком. : П. М. Таланчук (голова) та ін.]. – К. : Ун-т «Україна», 2012. – Ч. 3. – 89–90 с.

116. Кулик Н. Домашній Армагеддон / Н. Кулик // Освіта України. – 2012. – № 50. – С. 8–9.

117. Кутракова С. В Україні у 80 % випадків жертвами насильства є жінки, а у 75 % – від «важкої руки» батьків страждають діти / С. Кутракова // Соц. політика. – 2009. – № 3. – С. 51–53.

118. Лазаренко О. Запобігти і зупинити: як впливає на особистість домашнє насильство / Олексій Лазаренко ; Міжнар. гуманіт. центр «Розрада». – К., 2008. – 8 с.

119. Лисюк Ю. В. Протидія насильству в сім'ї : монографія / Ю. В. Лисюк ; Одес. юрид. ін-т Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – Одеса, 2007. – 162 с.

Охарактеризовано різні прояви насильства в сім'ї та правові засади, форми й методи протидії йому.

*120. Литвинов О. М. Запобігання побутовому насильству: кримінологічні засади / О. М. Литвинов // Міжнар. юрид. вісн. : зб. наук. пр. Нац. ун-ту держ. податк. служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 55–60.

121. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства у сім'ї та освітньому середовищі : метод. рек. / О. А. Ліщинська ; Нац. Акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К. : Міленіум, 2010. – 67 с.

*122. Лях Д. Д. Насильство над жінками в сімейних стосунках / Д. Д. Лях, Т. В. Циганчук // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2014. – № 2. – С. 65–69.

Розглянуто теоретико-методологічні підходи до проблеми насильства в сім'ї. Визначено характеристики та поняття насильства. Проаналізовано причинно-наслідкові зв'язки виникнення насильства над жінкою в сучасній сім'ї.

123. Максимова Н. Ю. Проблеми насилля в сім'ї / Н. Ю. Максимова // *Позаклас. час.* – 2011. – № 1. – С. 138–152.

124. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна ; Комітет сприяння захисту прав дитини. – К., 2003. – 343 с.

Висвітлено специфіку родинного, сексуального насильства над дітьми. Проаналізовано вплив ситуації насильства на особистісний розвиток людини. Описано принципи, форми та методи профілактичної роботи і психологічної допомоги особам, які зазнали насильницьких дій.

125. Максимович О. Домашнє насилля над дітьми та шляхи його вирішення / Ольга Максимович, Софія Добжинецька // *Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді.* – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 346–349.

*126. Методичні рекомендації з надання соціально-психологічної реабілітаційної допомоги дівчатам та молодим жінкам, які постраждали від насильства / Т. Є. Семікоп [та ін.]. – Одеса : ЦСПР «Софія» ; К. : КІС, 2010. – 76 с.

*127. Мирний М. Насильство у сім'ях учасників АТО: нові виклики для суспільства чи за давнені проблеми? / Микола Мирний, Ірина Виртосу // Дзеркало тижня. – 2016. – 13–19 серп. (№ 28). – С. 13.

Проблема побутового насильства – не нова для українського суспільства. Чи вплинула на зростання рівня насильства в сім'ях війна? Що з цього приводу кажуть держава, постраждали від насильства жінки і, зрештою, самі солдати?

*128. Миселюк Ю. Проблема насильства в сім'ї / Ю. Миселюк, М. Герасимик // Бюл. М-ва юстиції України. – 2014. – № 8. – С. 7–10.

129. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / [А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін.]. – К. : КНТ, 2014. – 155 с.

130. Мілютіна К. Проблеми насилля в сім'ї / К. Мілютіна // Позаклас. час. – 2011. – № 1. – С. 138–152.

131. Мітіна С. В. Протидія насильству в сім'ї щодо неповнолітніх / С. В. Мітіна // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту : зб. наук. пр. – 2015. – Вип. 1, т. 2. – С. 100–104. – (Психологічні науки).

*132. Насильство в сім'ї та майнові права подружжя / авт.-упоряд. : Г. В. Федькович, Р. І. Поцюрко ; Західноукр. центр «Жіночі перспективи». – Львів : Львів. політехніка, 2007. – 60 с.

Видання присвячено питанням захисту від насильства в сім'ї та захисту майнових прав подружжя.

*133. Нікольська Т. Теоретичні основи підходу до проблеми насильства над жінкою в сім'ї як об'єкта соціальної роботи, правового захисту та психологічної допомоги / Тетяна Нікольська // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2012. – Вип. 17, ч. 2. – С. 112–120.

134. Ожійова О. М. Ненасильство у сім'ї: соціолого-правовий аспект / О. М. Ожійова // Соціологія: минуле, сьогодення, майбутнє : матеріали Всеукр. наук. студ.-аспірант. конф., 6–7 листоп. 2003 р. – Львів, 2003. – С. 25–26.

*135. Олексюк Н. С. Теоретико-методичні засади попередження та подолання насильства в сім'ї / Н. С. Олексюк // Вісн. Запорізь. нац. ун-ту. – 2013. – № 3. – С. 190–195. – (Педагогічні науки).

136. Павленко Ю. О. Удосконалення системи попередження насильства в сім'ї / Ю. О. Павленко // Кримінальне право України. – 2006. – № 11. – С. 33–36.

137. Повалій Л. Профілактика насильства в сучасній сім'ї: теоретичний і практичний аспекти / Л. Повалій // Кл. керівник. Усе для роботи. – 2011. – № 3. – С. 1–32.

138. Попелюшко Р. П. Особливості психологічної допомоги при домашньому насильстві / Р. П. Попелюшко // Проблеми заг. та пед. психології. – 2011. – Вип. 13, ч. 1. – С. 352–359.

Висвітлено проблему насильства над жінкою та дитиною в сім'ї.

*139. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми : тренінг. курс для спеціалістів соц. сфери ; тренінг. курс для міжвідом. команди фахівців / [авт.-упоряд. : Т. В. Журавель та ін. ; за заг. ред. : О. В. Безпалько, Т. В. Журавель]. – К. : КІС, 2010. – 167 с.

Матеріали тренінгового курсу для фахівців із попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.

140. Попередження та протидія насильству в сім'ї: інформ. зб. / упоряд. Д. В. Гречко. – Павлоград, 2012. – 54 с.

141. Потапчук В. Деякі аспекти проблеми насильства в сім'ї / Володимир Потапчук // Наукові дослідження молоді : матеріали VI звіт. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів, викл. (м. Дубно, 27 берез. 2014 р.) / Відкритий Міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К. ; Дубно, 2014. – С. 122–124.

*142. Протидія насильству і захист порушених прав громадян. Консультує юридична клініка : наук.-практ. посіб. / А. О. Галай [та ін.]. – Ірпінь : Атіка, 2008. – 176 с.

*143. Рудік О. М. Досвід ЄС у сфері боротьби з насильством стосовно жінок (за результатами загальноєвропейського опитування) / О. М. Рудік // Аспекти публ. управління. – 2014. – № 3–4. – С. 44–51.

144. Руднева О. Насильство в сім'ї: міжнародний досвід та сучасні проблеми / О. Руднева // Юрид. Україна. – 2010. – № 8 (92). – С. 13–18.

145. Савенко М. Насильство та жорстокість над дітьми – реалії сучасності / М. Савенко // Соц. педагог. – 2013. – № 4. – С. 26–28.

*146. Соціально-педагогічні засади профілактики насильства в сім'ї: наук.-метод. посіб. / [авт. кол. : Л. В. Повалій та ін.]; Нац. акад. пед. наук України; Ін-т проблем виховання НАПН України. – К. : Пед. думка, 2011. – 232 с.

Посібник присвячено дослідженню теоретичних і методичних аспектів проблеми профілактики насильства в сім'ї. Особливу увагу приділено роботі класного керівника з профілактики насильства в неблагополучних сім'ях учнів-підлітків. Подається інформаційно-методичний комплекс з профілактики насильства в сім'ї.

147. Стан системи попередження насильства в сім'ї в Україні: правові, соціальні, психологічні та медичні аспекти / [за заг. ред. О. О. Кочемировська]. – К. : Клименко Ю. Я., 2010. – 372 с.

148. Суворова Н. Які батьки – такі й діти? Дослідження проблеми жорстокості та насильства в сім'ї / Н. Суворова // Соц. педагог. – 2013. – № 11. – С. 34–44.

149. Сукмановська Л. Домашнє насильство: дослідження актуальної проблеми сьогодення / Л. Сукмановська // Юрид. вісн. – 2014. – № 4. – С. 215–219.

150. Тодорцева Ю. В. Форми роботи соціального педагога з родиною щодо попередження насильства в сім'ї / Ю. В. Тодорцева // Наука і освіта. – 2011. – № 2. – С. 55–60.

Розкрито форми роботи соціального педагога з родинами щодо запобігання насильству й покращення морального клімату в них. Вміщено таблиці, схеми, що висвітлюють план роботи соціальних педагогів з різними типами родин; виокремлено ознаки дітей з сімей, де вчиняється насильство, види насильства.

*151. Трохим І. Б. Подолання насильства в сім'ї: український та міжнародний досвід / І. Б. Трохим, Г. В. Федькович, М. С. Чумало ; Західноукр. центр «Жіночі перспективи». – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. – 112 с.

Узагальнено основні результати досліджень у сфері запобігання насильству в сім'ї, та надання допомоги потерпілим від насильства протягом 2006-2007 рр.

*152. Трубовіна І. М. Програма корекційної роботи з дорослими особами, які вчинили насильство в сім'ї / І. М. Трубовіна // Соц. робота в Україні: теорія і практика. – 2013. – № 1–2. – С.139–148.

*153. Фадєєва І. Насильство в шлюбі. Чому він це робить? / Ірина Фадєєва // Голос України. – 2016. – 24 верес. (№ 177). – С. 16.
Йдеться про причини та жертви домашнього та сімейного насильства. Наводиться психологічний портрет домашнього агресора.

154. Федорченко Т. Агресивність і насильство в сім'ї / Т. Федорченко // Директор шк. – 2012. – № 4. – С. 17–26.

155. Харламова І. Попередження домашнього насильства над дітьми / І. Харламова // Соц. педагог. – 2010. – № 12. – С. 23–33.

156. Харчишина М. О. Насильство в сім'ї: просвітницька гра-тренінг / М. О. Харчишина // Шк. психологу. Усе для роботи. – 2016. – № 7 (91). – С. 22–27.

157. Христова Г. О. Юридичний захист від насильства в сім'ї : інформ. матеріали для громадськості / Г. О. Христова. – К. : Віпол, 2010. – 31 с.

*158. Царик Л. П. Сім'я – територія без насильства / Л. П. Царик, К. Д. Перегняк // Справи сімейні. – 2013. – № 5. – С. 14–16

*159. Циганчук Т. В. Причини та наслідки насильства над жінкою в сім'ї / Т. В. Циганчук, Д. Д. Лях // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2014. – № 3. – С. 60–71.

Представлено дослідження причин і наслідків виникнення насильства в сім'ї. Виявлено варіації насильства, описано їх характеристики, звернено увагу на відмінності в показниках співзалежності, задоволеності шлюбом та індивідуально-психологічних властивостей жінок, що зазнали насильства в родині.

160. Шаргородська С. Насилля в сім'ї: види, наслідки, шляхи подолання / С. Шаргородська // *Соц. педагог.* – 2007. – № 2. – С. 14–16.

*161. Шебанова В. І. Психологічна реабілітація дітей, які зазнали насильства : навч.-метод. посіб. / В. І. Шебанова, С. Г. Шебанова. – Херсон : ХДУ, 2013. – 172 с.

162. Шикирава Н. Насилля – справа родинна: чому ми стали толерантними до проявів насилля / Н. Шикирава // *Психолог.* – 2012. – № 23. – С. 8–11.

163. Шпагіна І. О. Роль вчителя у попередженні насильства у сім'ї учнів / І. О. Шпагіна // *Наша шк.* – 2007. – № 6. – С. 35–38.

Розглянуто дії вчителя, спрямовані на захист дитини від насильства в сім'ї.

164. Шпонтак І. М. Виховання без насильства / І. М. Шпонтак // *Безпека життєдіяльності.* – 2013. – № 2. – С. 35–39.

Про неприпустимість застосування насильства у сім'ї.

165. Юрків Я. І. Соціально-правові аспекти захисту дітей від насильства в сім'ї / Я. І. Юрків // *Соц. педагогіка: теорія та практика.* – 2013. – № 4. – С. 80–89.

Наведено визначення поняття «насильство в сім'ї», розкрито види насильства (фізичне, сексуальне, психологічне, економічне). Запропоновано класифікацію насильства над дітьми за кількома ознаками (залежно від стратегії кривдника; за часом; за тривалістю; за місцем знаходження); охарактеризовано типи жорстокого поводження з дітьми в сім'ї; розкрито види соціальної профілактики.

166. Юхта О. Г. Захист прав дітей від сімейного насильства / О. Г. Юхта // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2015. – № 1. – С. 78–81.

Розкрито правовий аспект поняття «захист прав дитини» і створення основних засад законодавчого механізму захисту прав дітей, проаналізовано форми насильства дітей в сім'ї, проблеми соціально-правового захисту, що потребують першочергової уваги з боку держави і суспільства.

*167. Яхязде Е. М. Насильство в сім'ї: міжнародний досвід та сучасні проблеми в Україні / Е. М. Яхязде // Вісн. Дніпропетр. ун-ту ім. А. Нобеля. – 2013. – № 2 (5). – С. 120–125. – (Юридичні науки).

Розділ 4.

***НАСИЛЬСТВО В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ,
ЙОГО ПРИЧИНИ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ***

У багатьох країнах діти проводять під опікою дорослих в навчальних закладах більше часу, аніж будь-де за межами родини. Школи відіграють важливу роль у справі захисту дітей від насильства. Дорослі, які здійснюють контроль за навчальними закладами, і ті, хто в них працює, зобов'язані створювати безпечні умови, що сприяють збереженню гідності дітей та їх розвитку.

Шкільне насильство поділяється на емоційне і фізичне. Емоційне насильство викликає у жертви емоційне напруження, принижує його і знижує самооцінку. Приклади емоційного насильства: глузування, нескінченні зауваження, необ'єктивні оцінки, висміювання, приниження в присутності інших дітей, прізвиська, образи, навішування ярликів, порівняння, підкреслення фізичних і психологічних «вад», ігнорування, бойкот, групове цькування (з дитиною відмовляються грати, займатися, не хочуть з ним сидіти за однією партою, не запрошують на дні народження і т. п.).

Під фізичним насильством мається на увазі застосування фізичної сили до учня, співучня, у результаті чого можливе нанесення фізичної травми. Приклади форм фізичного насильства: штовхання, копняки, запотилічники, викручування рук, кусання, дряпання, висмикування волосся, тягання за вуха, побиття за допомогою будь-яких предметів, підставляння ноги, придушення тощо.

Зазвичай фізичне і емоційне насильство супроводжують одне одне. Глузування і знущання можуть продовжуватися тривалий час, викликаючи в жертви травматичні переживання.

Жертвою може стати будь-яка дитина, але зазвичай вибирають того, хто слабший або якийсь відрізняється від інших.

Найбільш часто жертвами шкільного насильства стають діти які мають:

= фізичні недоліки – носять окуляри, зі зниженим слухом або з руховими порушеннями (наприклад, при ДЦП), тобто ті, хто не може захистити себе;

= особливості поведінки – замкнуті діти або діти з імпульсивною поведінкою;

= особливості зовнішності – руде волосся, веснянки, відстовбурчені вуха, криві ноги, особлива форма голови, вага тіла (повнота або худоба);

= відсутність досвіду життя в колективі (домашні діти).

У школі дитина частіше стикається з так званими малими формами насильства (використання прізвиськ, ігнорування почуттів і потреб), які впливають на розвиток особистості. А шкільні вчителі схильні реагувати більше на так звані тяжкі прояви насильства, тобто на те, що має фізичне або моральне підкріплення (побиття або позбавлення їжі), чи на ті, що важко переживаються самим педагогом як особистістю (наприклад, приниження та образи).

168. Алексеєнко Т. Явища мобінгу та булінгу в стосунках групи і особистості / Т. Алексеєнко // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 12–15.

Виявлено основні причини розвитку мобінгу і булінгу та ефективні засоби запобігання й подолання цих негативних явищ.

169. Амеліна О. Булінг – одна з форм насилля над дітьми в школах / Оксана Амеліна // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 139–141.

170. Бакшиш Э. Школьное насилие: особенности влияния на детей / Эвелина Бакшиш // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 141–142.

171. Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі / Р. Безпальча. – Тернопіль : Підруч. і посіб., 2001. – 96 с.

172. Білобрицька Л. Запобігання насильству та жорстокості в дитячому середовищі / Л. Білобрицька // Вісн. прокуратури. – 2012. – № 4–5. – С. 40–46.

173. Булгакова А. Виховання учнів в дусі миру, злагоди, ненасильства / А. Булгакова // Істрія в шк. України. – 2000. – № 3. – С. 41–43.

174. Вихор С. Прояви та причини насилля в освітньому середовищі / Світлана Вихор // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 147–150.

*175. Вітюк Н. Шкільний булінг як різновид насильства: реалії сучасності / Надія Вітюк // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2012. – Вип. 17, ч. 2. – С. 66–77.

176. Воробйов Р. Причини та передумови шкільного насилля / Роман Воробйов // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 151–152.

177. Гнатенко О. Школа – простір без насильства: соціальний проект / О. Гнатенко // Соц. педагог. – 2014. – № 3. – С. 9–23.

178. Гобод І. Проблема насильства щодо дітей та учнівської молоді / Ірина Гобод // Психолог. – 2010. – № 35–36. – С. 3–7.

*179. Гобод І. Робота із запобігання насильству в загальноосвітньому навчальному закладі / Ірина Гобод // Заступник директора шк. – 2012. – № 10. – С. 36–44.

180. Городецька О. Актуальність проблеми насильства в школі / Оксана Городецька // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 157–159.

*181. Дії щодо запобігання насильству в загальноосвітньому навчальному закладі : пам'ятка // Заступник директора шк. – 2012. – № 10. – С. 47.

*182. Зверєва Р. Захисти себе від насильства: година спілкування / Р. Зверєва // Позаклас. час. – 2012. – № 19–20. – С. 63–65.

183. Кизима І. Насильство в учнівському середовищі: дані соціологічних досліджень / Ірина Кизима // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 186–188.

184. Кириленко А. І. Конфлікти між учителем і учнями. Способи їх розв'язання / А. І. Кириленко // Кл. керівнику. Усе для роботи. – 2011. – № 5. – С. 11–45.

185. Кіричевська Є. Насильство в загальноосвітніх навчальних закладах: стратегії подолання / Є. Кіричевська // *Практ. психологія і соц. робота.* – 2010. – № 8. – С. 4–10.

186. Кобзарь А. И. Школа – это радость или психологическое насилие над нашими детьми? / А. И. Кобзарь. – Харьков : Мадрид, 2016. – 28 с.

187. Костюк О. Запобігання булінгу в навчальному середовищі (на прикладі шкіл Канади) / Ольга Костюк // *Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереоарт, 2014. – С. 91–94.

188. Котова-Олійник С. Інноваційні форми роботи з молоддю щодо профілактики насильства / Софія Котова-Олійник // *Директор шк.* – 2013. – № 3. – С. 41–50.

Розглянуто та проаналізовано такі інноваційні форми роботи з молоддю щодо профілактики насильства, як тренінг, віртуальна екскурсія, навчальна гра, відеолекторій, форум-театр (соціально-інтерактивний театр), тематичне спортивне орієнтування, геокешинг, інтерактивна гра, конкурс та акція.

189. Крамар О. І. Проблеми насильства в школі / О. І. Крамар // *Практична психологія у сучасному вимірі* : VII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів, 24 берез. 2016 р. : тези доп. / Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. – Дніпропетровськ, 2016. – С. 51–56.

190. Лубенець І. Г. Насильство серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів (булінг і його причини) / І. Г. Лубенець // *Наука і правоохорона.* – 2016. – № 1. – 218–223.

Досліджено наукові підходи до явища булінгу серед школярів як форми конфліктної, агресивної поведінки, яка відрізняється систематичністю та характеризується дисбалансом сили або влади. Проаналізовано причини та фактори, що сприяють вчиненню булінгової поведінки у підлітків.

*191. Луньова І. Як уберегти підлітка від насильства : батьківські збори / Ірина Луньова // Шк. світ. – 2012. – № 39 (647), жовт. – С. 4–6.

*192. Луценко О. Л. «Булінг по-дорослому»: психологічні особливості жертв цькування у педагогічному середовищі / О. Л. Луценко, К. Є. Ткачук // Практич. психологія та соц. робота. – 2013. – № 11. – С. 43–49.

У статті розглянуто ступінь цькування, який шкільні педагоги відчують на робочому місці з боку інших педагогів або адміністративного персоналу.

193. Лушпай Л. Досвід Великої Британії щодо подолання булінгу у середній школі / Людмила Лушпай // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 102–105.

194. Максимович О. Насильство та його прояви у виховному середовищі школи / Ольга Максимович // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 квіт. 2014 р.) / за заг. ред. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 221–224.

*195. Найдьонова Л. А. Кібербулінг, або віртуальна агресія. Способи розпізнання і захист дитини : метод. рек. / Л. А. Найдьонова ; упоряд. В. О. Снігульська. – К. : Ред. загальнопед. газет, 2014. – 96 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

Кібербулінг – це новітня форма агресії (жорстоких дій з метою дошкулити, принизити дитину) з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.

196. Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв’язанні / Є. Дубровська [та ін.]. – К. : Інтертехнодрук, 2009. – 34 с.

197. Ожйова О. М. Булінг. Шкільний булінг: поняття та основні форми / О. М. Ожйова // Вчені зап. Харків. гуманіт. ун-ту «Народна українська академія». – 2009. – Т. 15. – С. 158–163.

*198. Організація роботи з розв’язання проблеми насильства в школі : навч.-метод. посіб. / [упоряд. : Є. В. Дубровська, М. Е. Ясеновська]. – 2-е вид. – К. : Жіночий консорціум України, 2013. – 96 с.

Навчально-методичний посібник створено для поширення інформації про можливість системної тренінгової роботи з дітьми, батьками та педагогами задля подолання насильства над дітьми в школі. Система тренінгів, представлених у посібнику, стануть у нагоді вчителям, соціальним педагогам, психологам та іншим спеціалістам, які працюють безпосередньо з молоддю.

199. Полянничко А. О. Насильство в загальноосвітніх навчальних закладах: сутність, причини поширення, наслідки / А. О. Полянничко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2013. – Вип. 35. – С. 48–53.

200. Полянничко А. О. Шкільне насильство як соціально-педагогічна та правова проблема / А. О. Полянничко // Насильство у соціокультурному вимірі сьогодення: стан, причини та механізми подолання : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. : О. А. Луценко, А. О. Полянничко ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Цьома С. П., 2016. – С. 197–213.

201. Попіль О. Агресія у школі: чи можна їй запобігти / О. Попіль // Соц. педагог. – 2012. – № 12 (72). – С. 27–37.

202. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми : метод. посіб. / [авт.-упоряд. : Т. В. Вовчок та ін. ; за заг. ред. Т. П. Цюман]. – К. : Експрес, 2009. – 236 с.

203. Савельєва Ю. Б. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі? / Ю. Б. Савельєв, Т. М. Салата // Наук. зап. НаУКМА. – 2009. – Т. 97. – С. 71–75. – (Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота).

Розглянуто явище булінгу. На підставі анонімного анкетного опитування 150 учнів середніх та старших класів визначено міру поширення системного шкільного насильства та його видів в українській загальноосвітній школі.

204. Федорченко Т. Методи корекційної роботи з агресивними дітьми і підлітками / Т. Федорченко // Рідна шк. – 2007. – № 2. – С. 12–15.

Висвітлено напрямки профілактичної роботи із запобігання та подолання насильства в колективах навчальних закладів.

205. Філліпова І. Мобінг як психолого-педагогічна проблема / І. Філліпова, О. Матвійчук // Практ. психологія та соц. робота. – 2006. – № 2. – С. 74–75.

206. Чернякова А. В. Педагогічні стратегії запобігання та подолання насильства в загальноосвітніх школах: досвід США / А. В. Чернякова. – Суми : Вінниченко М. Д., 2010. – 246 с.

207. Юрчик О. М. Дослідження поширеності насильства серед молодших школярів / О. М. Юрчик // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». – 2015. – Вип. 2. – С. 145–155.

208. Як боротися з насиллям в школі? (Проблема насильства та агресивних дій учнів ЗОШ і як їй протистояти) : навч.-метод. посіб. / [за ред. О. Луценко] ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2012. – 107 с.

209. Якименко С. І. Психолого-педагогічні засади виявлення та подолання насилля у підлітковому середовищі : навч.-метод. посіб. / С. І. Якименко, І. А. Хозраткулова. – К. : Слово, 2015. – 231 с.

ДОДАТОК

Що робити, якщо ти став жертвою шкільного насилля

= Розкажи про це дорослим – батькам, класному керівнику, директору школи, психологу.

= Уникай місце, у яких можна стати жертвою шкільного насилля.

= Ходи разом з друзями.

= Нападнику важливо, щоб ти звернув на нього увагу, боявся його, то намагайся не помічати його, ігноруй виклики на твою адресу.

Що робити, якщо ти став жертвою насильства в сім'ї

= Продумай свої дії в тому випадку, якщо акт насильства вже відбувався і може повторитися знову.

= Розповідай про насильство тим, кому довіряєш (друзям, родичам).

= Знайди таке місце, куди ти зміг би піти у випадку небезпеки.

= Підготуй документи (паспорт, свідоцтво про народження), гроші та інші необхідні речі та поклади їх в одне місце, щоб у будь-який момент ти легко зміг би їх взяти і втекти з ними.

= Якщо ситуація критична, то залишай будинок негайно, навіть якщо не вдалося взяти необхідні речі.

= Заздалегідь довідайся про телефони та адреси місцевих служб, які зможуть надати необхідну підтримку (соціальні служби, служби довіри, телефон дільничний інспектор, служби у справах неповнолітніх).

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Алексеева В. 72
Алексеевко Т. 168
Амеліна 169
Аносова А. 32
Астремська І. 33
Ахтирська Н. М. 13
Бабенко О. Е. 14
Бабур Н. 34
Бакшиш Е. 170
Бандурко І. М. 23
Баранова О. В. 15
Бафталовська Н. Я. 35
Безпалько О. В. 139
Безпальча Р. 100
Безпальча Р. 171
Бизова А. М. 73
Білик О. 74
Білобрицька Л. 172
Блага А. Б. 16, 75
Блонська О. 76
Бобак О. 88
Боднар А. Я. 77
Боднар В. Є. 78
Бодня Т. 36
Болтівець С. І. 79, 80
Бондаровська В. 81
Ботнаренко І. А. 82
Брижик В. О. 104
Булгакова А. 173
Булда А. А. 24
Буркова В. Н. 37
Бутовская М. Л. 37
Василевич О. Г. 38
Василенко О. М. 89
Василенко Т. 34
Веселовська М. 83
Виртосу І. 84, 127
Вихор С. 174
Вітенко Д. М. 17
Вітюк Н. 175
Власов П. О. 95
Вовченко Н. 85
Вовчок Т. В. 202
Войтова Л. В. 86
Волошин С. 39
Воробйов Р. 176
Воронцов П. 40
Гаврилюк І. 87
Галай А. О. 27, 129, 142
Галай В. О. 27, 129
Галецька І. 41
Гаро Г. 88
Герасимик М. 128
Гетьман А. П. 73
Гнатенко О. 177
Гнатюк Н. І. 89
Гобод І. 178, 179
Головань В. 42
Головін Б. М. 73
Головко Л. О. 129

- Головко Я. В. 43
Гончаров В. 44, 90
Городецька О. 180
Гречко Д. В. 140
Гумін О. М. 91
Гурковська К. А. 92
Демент'єва Н. 93, 94
Дмитренко М. І. 95
Добжинецька С. 125
Доброта В. 22, 52
Дрозд О. Ю. 18
Дубровська Є. 196
Дубровська Є. В. 198
Дудяк Л. 97
Єрмоменко В. 98
Єфремова Г. Л. 45
Журавель Т. В. 139
Закусило О. 99
Зверєва Р. 182
Зимівець Н. В. 102
Зимовець Н. 103
Зубенко А. В. 27
Ірхін Ю. Б. 58
Йосипів А. О. 105
Кизима І. 183
Кириленко А. І. 184
Кікінеджи О. 33, 41, 42, 48, 76, 99,
108, 125, 169, 170, 174, 176, 180,
183, 187, 193, 194
Кінаш Я. 106
Кіричевська Є. 185
Кобзарь А. И. 186
Коваленко О. 46, 107
Коваль Л. 47
Ковальова О. 48
Ковальчук М. 20
Колінець Г. 108
Коновал С. 109
Коноваленко О. А. 27
Косенко С. С. 110
Костинюк О. 111
Костриця Л. 72
Костюк О. 187
Котляр А. 51
Котова-Олійник С. 188
Кочемировська О. О. 26, 147
Кравченко Т. М. 112
Крамар О. І. 189
Красій В. С. 113
Крикун Л. В. 49, 50
Криницька І. П. 114
Кубко Є. 21
Кудіна М. М. 115
Кулик Н. 116
Кутракова С. 117
Лазаренко О. 118
Левченко К. 52
Левченко К. Б. 23
Лисюк Ю. В. 119
Литвинов О. М. 120
Ліщинська О. А. 121
Лубенець І. Г. 190
Луньова І. 191
Луценко І. 22
Луценко О. 208
Луценко О. А. 55, 200

- Луценко О. Л. 192
Лушпай Л. 193
Лях Д. Д. 122, 159
Макогонюк А. 106
Максимова Н. Ю. 123, 124
Максимович О. 125, 194
Малієнко Ю. М. 103
Матвійчук О. 205
Мельник Л. П. 53
Миколаєнко І. 54
Мирний М. 127
Миселюк Ю. 128
Мілютіна К. 130
Мілютіна К. Л. 124
Мітіна С. В. 131
Мурашкевич О. 90
Найдьонова Л. А. 195
Нікольська Т. 133
Огірко І. В. 114
Ожійова О. М. 134, 197
Олексюк Н. С. 135
Омелянчук І. 57
Орлов Ю. Ю. 58
Остапенко О. 59
Павленко С. С. 77
Павленко Ю. О. 136
Павлиш С. 56
Панченко Л. 60
Панченко С. П. 61
Повалій Л. 137
Повалій Л. В. 146
Подільчак О. М. 26
Полянничко А. О. 199, 200
Попелюшко Р. П. 138
Попіль О. 201
Потапчук В. 141
Поцюрко Р. І. 132
Прокопенко О. 62
Ролінський В. 64
Рудік О. М. 143
Руднева О. 144
Руднева О. М. 19
Савельєв Ю. Б. 203
Савенко М. 145
Савка О. І. 28
Салата Т. М. 203
Сащук Г. М. 65
Севрук О. Р. 26
Семікоп Т. Є. 126
Серга Т. О. 66
Скорик А. Я. 67
Скорикова В. 29
Смагін І. І. 24
Смагіна Т. М. 24
Снігульська В. О. 195
Субіна О. О. 24
Суворова Н. 148
Сукмановська Л. 149
Суслов Р. 96
Таланчук П. М. 115
Ткачук К. Є. 192
Тодорцева Ю. В. 150
Тропінін М. В. 95
Трохим І. Б. 151
Трубовіна І. М. 98, 152
Фадєєва І. 153

Фарина Я. 108
Федорченко Т. 154, 204
Федькович Г. В. 113, 132, 151
Філліпова І. 205
Харламова І. 155
Харчишина М. О. 156
Хозраткулова І. А. 209
Христова Г. О. 26, 157
Хуторянська Т. В. 30
Царик Л. П. 158
Циганчук Т. В. 122, 159
Цюман Т. П. 103, 202
Чернякова А. В. 206
Чеханюк Л. 31
Чумало М. С. 113, 151
Шаповал І. Г. 69
Шаргородська С. 160
Шебанова В. І. 161
Шебанова С. Г. 161
Шикирава Н. 162
Шишлова Н. 83
Шишова Т. 70
Шкарлат М. 96
Шпагіна І. О. 163
Шпонтан І. М. 164
Штанько О. Ф. 25
Щербак Н. Д. 71
Юрків Я. І. 165
Юрчик О. М. 207
Юхта О. Г. 166
Якименко С. І. 209
Ясеновська М. Е. 198
Яхязаде Е. М. 167

ЗМІСТ

Від укладача	3
Розділ 1. Правові засади протидії насильству	4
Розділ 2. Насильство як соціальна проблема	11
Розділ 3. Насильство в сім'ї, його причини та попередження	18
Розділ 4. Насильство в освітніх закладах, його причини та попередження	35
Додаток	44
Іменний покажчик	45

Науково-виробниче видання

СТОП НАСИЛЬСТВУ

Бібліографічний покажчик

Укладач Світлана Миколаївна Настенко

Комп'ютерна верстка І. Болесевич

Підписано до друку 29.06.2017. Зам. № 248 49 стор. Тираж 60 пр.
Державна бібліотека України для юнацтва
Просп. Перемоги, 60, м. Київ, 03057
<http://www.4uth.gov.ua>